

Ορολογία και Μετάφραση – Οι μεταφραστικές πρακτικές και η αντιμετώπιση της αγγλικής γλώσσας ως ορολογικής *lingua franca* στις Οικονομικές επιστήμες

Θάνος Μεντζελόπουλος

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εισήγηση αποτελεί μια έρευνα πάνω στη σχέση της επιστήμης της Ορολογίας και της Μετάφρασης με μελέτη περίπτωσης τη μετάφραση οικονομικής ορολογίας από την αγγλική γλώσσα η οποία σήμερα θεωρείται *lingua franca*. Εδώ εξετάζεται η πορεία της αγγλικής γλώσσας προς τη διεθνή καθιέρωσή της και αναλύονται οι λόγοι που την ώθησαν στη θέση που κατέχει σήμερα όχι μόνο στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και παγκοσμίως. Το δεύτερο μέρος της παρούσας έρευνας εστιάζει στην επιρροή που ασκεί η αγγλική γλώσσα ειδικά στη μετάφραση της οικονομικής ορολογίας. Στην παρούσα φάση επιχειρείται ανάλυση των συλλεχθέντων από το σώμα κειμένων οικονομικών όρων για να διαπιστωθεί αν υφίσταται σχέση αλληλεπίδρασης ή όχι ανάμεσα στην αγγλική και την ελληνική γλώσσα.

Terminology and Translation – Translation practices in relation to the English language as terminological *lingua franca* in the field of Economics

Thanos Mentzelopoulos

ABSTRACT

This paper is about a research on the relation of necessity between the sciences of Terminology and Translation with the case study of the translation of economic terminology from the English language, which is considered to be the *lingua franca* of our time. In the first part the reasons that led to the advancement of the English language are closely examined. The second part focuses on the influence of the English language concerning the translation of economic terminology. At this phase the collected economic terms are being analysed in order to show if there is any kind of interrelationship between the Greek and the English languages.

1 Ισχυρές γλώσσες και εξέλιξη της ορολογίας

Η ραγδαία πρόοδος και άνθηση των επιστημών και της τεχνολογίας, καθώς και η ολοένα επιτακτικότερη ανάγκη για κατονομασία αυξάνει συνεχώς τον αριθμό των νέων όρων. Η πιο διαδεδομένη σήμερα γλώσσα στους κόλπους της Ε.Ε. η οποία προσφέρει τη μεγαλύτερη ποσότητα νέας ορολογίας τόσο στους παραπάνω τομείς, όσο και στον οικονομικό τομέα, είναι η αγγλική. Μπορούμε να πούμε ότι η κυριαρχία της τις τελευταίες δεκαετίες οφείλεται κυρίως τόσο σε κοινωνικοοικονομικούς, όσο και πολιτισμικούς λόγους (Παριανού 2007, 91-5), καθώς η ανάγκη για παγκόσμια επικοινωνία συμβαδίζει με την ανάγκη για ένα επιστημονικό «άνοιγμα» προς το σύνολο της επιστημονικής κοινότητας. Τα ελληνικά ειδικά κείμενα δεν θα μπορούσαν να ξεφύγουν από αυτήν την νοοτροπία και έχουν από καιρό αρχίσει να χρησιμοποιούν αγγλικούς όρους, οι οποίοι ενίοτε παραμένουν αμετάφραστοι, π.χ. *hardware* ή *project* (Παριανού 2004, 312).

Η αγγλική γλώσσα πρωτοστατεί πλέον στη δημιουργία νέων όρων και αντιπροσωπεύει την κυρίαρχη γλώσσα της Ευρώπης. Ο λόγος για τον οποίο η αγγλική ειδική γλώσσα δανείζεται από την κοινή εντοπίζεται ίσως στην έλλειψη αμιγώς αγγλικής ειδικής γλώσσας. Αυτή η έλλειψη παράδοσης στην ορολογία οδήγησε τους αγγλόφωνους επιστήμονες και ερευνητές σε δύο λύσεις: είτε στο δανεισμό παραδοσιακών ελληνικών και λατινικών όρων, είτε στη χρήση λεξικών στοιχείων από την αγγλική κοινή γλώσσα. Στην πράξη, η δημιουργία και η χρήση νέων όρων στην αγγλική γλώσσα μπορεί να χωριστεί σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει όρους προερχόμενους από την ελληνική και/ή λατινική γλώσσα· η δεύτερη περιλαμβάνει όρους από την αγγλική γλώσσα και η τρίτη περιλαμβάνει συνδυασμό των δύο πρώτων κατηγοριών, δηλαδή συνδυασμό ελληνο-λατινικών και αγγλικών όρων (Παριανού 2004, 307). Αυτό που αξίζει πάντως να αναφερθεί είναι ότι η ελληνική γλώσσα υπήρξε για περισσότερα από 2000 χρόνια ίσως η *lingua franca* όσον αφορά στους τομείς του πολιτισμού, της οικονομίας, του εμπορίου και της επιστήμης και άφησε τη σφραγίδα της στους πολιτισμούς που προσπάθησαν να την κατακτήσουν ή να την ενσωματώσουν, ενώ τώρα αποτελεί μια μικρής εμβέλειας γλώσσα (*minor language*) η οποία δυστυχώς δείχνει ότι μάλλον δε μπορεί να επηρεάσει τις λεγόμενες «ισχυρές» γλώσσες. Αυτοί όμως που εν τέλει αποφασίζουν τόσο για τις γλωσσικές τους ανάγκες, τουλάχιστον σε προσωπικό επίπεδο, είναι μόνο οι ομιλητές τους. Εξάλλου, σύμφωνα με τον Cronin, το γεγονός ότι μια γλώσσα μπορεί να είναι μικρής ή περιορισμένης εμβέλειας είναι περισσότερο η έκφραση ενός συσχετισμού, παρά ένα αυθύπαρκτο γεγονός, ενώ αντίθετα το γεγονός ότι μια γλώσσα μπορεί να είναι κυρίαρχη εξαρτάται από πολιτικές, οικονομικές και πολιτισμικές δυνάμεις που σπάνια παραμένουν στατικές (Cronin 2003, 145 στο Παριανού 2007, 97).

Εξετάζοντας έτσι τη δημιουργία των όρων διαπιστώνουμε ότι ανά τους αιώνες οι γλώσσες που διαμόρφωναν τη νέα ορολογία ήταν η ελληνική και η λατινική, ενώ τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερο η αγγλική. Η Ιστορία, εξάλλου, μας έχει δείξει ότι κατά καιρούς οι γλώσσες που βρίσκονται σε θέση ισχύος παραχωρούν τη θέση τους σε νέες, ανάλογα βέβαια με τις επικρατούσες συνθήκες. Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να εστιάσουμε στην επιρροή που για τόσους αιώνες άσκησαν – και μέχρι ενός σημείου ασκούν ακόμα – η ελληνική και η λατινική γλώσσα στη δημιουργία νέων όρων στην αγγλική, στη γερμανική, στη γαλλική και σε άλλες γλώσσες. Χρησιμοποιώντας την ελληνική και τη λατινική, οι γλώσσες αυτές δημιουργούν και υιοθετούν όρους προσδίδοντάς τους νέα νοήματα, ανάλογα βέβαια με τις απαιτήσεις της επιστήμης. Καθίσταται σαφές δηλαδή, ότι οι σύγχρονες γλώσσες αναζητούν και βρίσκουν στις παλιές αυτές γλώσσες τρόπους και μέσα για να διαμορφώσουν και να διατυπώσουν νέες ιδέες και πρότυπα. Αυτό εξηγεί άλλωστε και τη διαχρονικότητα της ελληνο-λατινικής παράδοσης και επιρροής στα σύγχρονα δεδομένα. Καθώς, όμως, συχνά έλειπαν οι προϋποθέσεις για να μεταφραστούν όροι της ελληνο-λατινικής ορολογίας στην εκάστοτε εθνική γλώσσα, ο πιο γρήγορος τρόπος μεταφοράς της ορολογίας ήταν η κατά λέξη μετάφραση ή έκτυπο. Ταυτόχρονα, δε, γίνονταν και άλλες προσπάθειες μεταφοράς της υπό τη μορφή νεολογισμών που άλλοτε ήταν επιτυχημένες και άλλοτε όχι.

Η αγγλική ειδική γλώσσα, που κυριαρχεί σήμερα στη δημιουργία και διαμόρφωση νέων όρων και στην παραγωγή νέας γνώσης εν γένει, αφομοιώνει την ελληνο-λατινική κληρονομιά και τη μεταφέρει στη συνέχεια και στις περισσότερες άλλες γλώσσες. Καμιά άλλη γλώσσα, άλλωστε, δεν έχει αφομοιώσει λεξικώς τις κλασικές αυτές γλώσσες σε τόσο μεγάλο βαθμό όσο η αγγλική (Παριανού 2004, 318-325).

Όσον αφορά στην εξέλιξη της αγγλικής ειδικής γλώσσας στη σύγχρονη εποχή, πρέπει να επισημάνουμε ότι ήδη από τον 1^ο Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά – και ιδίως μετά τον 2^ο – η επιρροή της αγγλικής στις υπόλοιπες γλώσσες γίνεται ολοένα και εντονότερη. Αυτή η επιρροή συνεχίζεται μέχρι και σήμερα και εκδηλώνεται τόσο στην κοινή, όσο και στην ειδική γλώσσα, καθώς, όσο φθίνει η αρχαία ελληνική και λατινική παιδεία, τόσο οι μελλοντικοί επιστήμονες θα στηρίζονται και θα εμπιστεύονται όλο και περισσότερο την αγγλική γλώσσα ως πηγή για τη δημιουργία ορολογίας. Οι ειδικές γλώσσες που έχουν επηρεαστεί από την αγγλική (κυρίως των Η.Π.Α.), είναι πολλές και αφορούν, κυρίως, τις επιστήμες της ιατρικής, της γενετικής, της πληροφορικής κλπ. (Graddol 2008, 8). Όπως είναι ευρέως γνωστό, στο λεξιλόγιο της αγγλικής γλώσσας διαπιστώνεται μεγάλος αριθμός ελληνικών, λατινικών (γαλλικών) και σαξονικών (σκανδιναβικών και γερμανικών) εν γένει στοιχείων, αποτέλεσμα

πολιτικο-πολιτισμικών ζυμώσεων ανά τους αιώνες. Οι ελληνικές λέξεις, ειδικά, εισέβαλαν στην αγγλική γλώσσα κυρίως μέσω των λατινικών και αργότερα μέσω και των γαλλικών. Όσον αφορά βέβαια στην ειδική γλώσσα, πολλές ελληνικές λέξεις και εκφράσεις χρησιμοποιούνται σήμερα για τη δημιουργία ορολογίας στην αγγλική γλώσσα (Παριανού 2004, 325-7).

Γεγονός είναι όμως ότι, στις περισσότερες περιπτώσεις, οι μεταφράσεις που πραγματοποιούνται έχουν μια συγκεκριμένη κατεύθυνση, δηλαδή από την κυρίαρχη γλώσσα προς τις περιφερειακές ή μικρότερης εμβέλειας γλώσσες, όπως και στην περίπτωση της αγγλικής και της ελληνικής. Η κύρια γλώσσα από την οποία μεταφράζουν οι Έλληνες μεταφραστές είναι η αγγλική, δηλαδή η κυρίαρχη, ενώ στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί η ανάγκη των περιφερειακών γλωσσών – όπως η ελληνική – για μια δική τους μεταφραστική στρατηγική, παρά να ακολουθούν και να υιοθετούν τις μεταφραστικές στρατηγικές και τα πρότυπα των ισχυρών γλωσσών (Παριανού 2004, 97).

Η Ορολογία, ανεξάρτητα από εθνικές γλώσσες, είναι η επιστήμη που ασχολείται με τους όρους και δεν θεωρείται αυτόνομος κλάδος, αλλά εξετάζεται πάντα σε συνάρτηση με τη Γλωσσολογία, την Πληροφορική και την Υπολογιστική Γλωσσολογία, αποτελώντας ανεξάρτητο πεδίο μελέτης με μεγάλη σπουδαιότητα για τη λειτουργία άλλων επιστημών. Η παραγωγή νέων ιδεών, και κατά συνέπεια νέων όρων, που προέρχονται κυρίως από τους τομείς των επιστημών και της τεχνολογίας, καθώς επίσης και η συνεχώς αυξανόμενη ανάγκη για διεθνική επικοινωνία και διάδοση τεχνολογίας, έκαναν επιτακτική την ανάγκη μιας μεθοδολογίας για την επεξεργασία των σύγχρονων ορολογικών δεδομένων. Πράγματι, οι «ορολογίες» αποτελούν την αντανάκλαση της εξέλιξης των επιστημών και της τεχνολογίας και αποτελούν – με την έννοια αυτή – πολύτιμα υλικά για τη μελέτη της ιστορίας των εννοιών και των ιδεών (Παπαβασιλείου 2004, 153).

2 Μέθοδοι δημιουργίας νέων όρων

Οι μέθοδοι δημιουργίας νέων όρων εξαρτώνται από τις εκάστοτε ανάγκες και συνθήκες που επικρατούν στην επιστημονική κοινότητα, αλλά και από γλωσσικούς, όσο και από εξω-γλωσσικούς παράγοντες (Grinev 1993, 15). Η πιο συνηθισμένη αλλά και διεθνώς πιο αποτελεσματική και διαδεδομένη μέθοδος είναι ο δανεισμός, αφενός γιατί είναι εύκολη διαδικασία και αφετέρου διότι εξισορροπούνται, έστω και εν μέρει, οι διαγλωσσικές διαφορές. Ο δανεισμένος όρος δηλώνει την έννοια και υποδηλώνει την προέλευσή του (Rey 1995, 105).

Μια άλλη συχνά χρησιμοποιούμενη μέθοδος είναι η χρήση ήδη υπαρχόντων όρων, με επέκταση της σημασίας τους προκειμένου να συμπεριληφθεί μια νέα έννοια. Η τεχνική αυτή προσφέρει οικονομία στους τύπους, αλλά παράλληλα παραβαίνει έναν βασικό κανόνα σχετικά με το χαρακτηρισμό μιας λέξης ως όρου, τη μονοσημαντικότητα, η οποία όμως μάλλον αποτελεί ουτοπία· άλλωστε, η ίδια η γλώσσα με την αυτορρυθμιστική της ικανότητα κάνει οικονομία και βρίσκει τις απαραίτητες λύσεις προκρίνοντας συχνά την πολλαπλή χρήση των όρων. Εναλλακτικά, το συγκεκριμένο μπορεί να συνδράμει στην εξάλειψη των αμφισημιών που τυχόν ανακύπτουν σε κάθε θεματικό πεδίο.

Η τρίτη μέθοδος βασίζεται στην τροποποίηση υπαρχόντων όρων, είτε με τη χρήση παραγώγων τους, προθεμάτων, σύνθετων λέξεων, συντμήσεων, ακρωνυμίων, είτε ακόμα και με τη συντακτική μετατροπή λέξεων, όπως στην περίπτωση της μετατροπής ενός ουσιαστικού σε ρήμα ή το αντίθετο.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα ότι τόσο η δημιουργία, όσο και η εδραίωση των ειδικών όρων εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, οι οποίοι επηρεάζονται από την εποχή που αυτοί δημιουργήθηκαν, τη χώρα προέλευσής τους, τον επιστημονικό τομέα στον οποίο αφορούν, την πιθανή συνεργασία και άλλων επιστημονικών κλάδων κλπ. (Παριανού 2004, 327). Όσον αφορά τώρα στη δημιουργία νέων ειδικών όρων (είτε στη Γλώσσα-Στόχος είτε στη Γλώσσα-Πηγή), ξεχωρίζουμε δύο τρόπους: τη φυσική και την τεχνητή δημιουργία. Η διαφορά τους είναι ότι η φυσική δημιουργία ενός ειδικού όρου συντελείται αυτόματα, σε αντίθεση με την τεχνητή δημιουργία όπου ο ειδικός όρος εμφανίζεται και επιβάλλεται από τον δημιουργό της κατά περίπτωση ειδικής γλώσσας.

3 Πώς μεταφράζονται τα ειδικά-τεχνικά κείμενα

Η μετάφραση ειδικών κειμένων διαφέρει από τις άλλες μορφές μετάφρασης εξ αιτίας της ορολογίας που περιέχουν, αν και έχει υπολογιστεί ότι οι σχετικοί όροι δεν καλύπτουν παρά μόνο το 5 – 10% του συνόλου ενός κειμένου. Από τους όρους αυτούς, αυτοί που δημιουργούν τα περισσότερα κατά περίπτωση προβλήματα είναι οι άπαξ εμφανιζόμενοι στο κείμενο όροι, οι οποίοι μάλιστα μπορεί να μη συνδέονται με το περιεχόμενο του κειμένου και να μην είναι δυνατόν να ερμηνευτούν από το συγκεκριμένο (Σελλά 2007, 230). Ο μεταφραστής ειδικών κειμένων – είτε πρόκειται για τεχνικά, οικονομικά, νομικά ή άλλα κείμενα – οφείλει λοιπόν να κατέχει γνώσεις γλωσσικές, εγκυκλοπαιδικές και μεταγλωσσικές (ορολογία), δηλαδή επαρκείς γνώσεις για το συγκεκριμένο επιστημονικό πεδίο, ώστε να κατανοήσει το πρωτότυπο κείμενο και να εκφέρει στη Γλώσσα-Στόχος ένα γλωσσικά συμβατό με την χρησιμοποιούμενη ορολογία κείμενο. Το ειδικό κείμενο συντάσσεται για κάποιο λόγο και

ανάλογα με τον επικοινωνιακό σκοπό που εξυπηρετεί κατατάσσεται σε διαφορετική κατηγορία κειμένου: επιστημονικό εγχειρίδιο, ενημερωτικό έντυπο κλπ. Άρα λοιπόν και το μετάφρασμα θα πρέπει να εντάσσεται στην ίδια κατηγορία όπως και το πρωτότυπο. Ο μεταφραστής οφείλει να αναγνωρίσει τον επικοινωνιακό σκοπό του πρωτοτύπου και να διαθέτει στη Γλώσσα-Στόχος τόση επάρκεια ώστε να προσαρμόσει τα γλωσσικά μέσα που χρησιμοποιεί στον εκάστοτε επικοινωνιακό σκοπό (Μπατσαλιά-Κόντη 1992, 92).

Από την πλευρά βέβαια της ορολογίας, το επίκεντρο των προσπαθειών βρίσκεται στον εντοπισμό των όρων μέσα στο κείμενο, συγκεκριμένων δηλαδή εννοιών εξειδικευμένων ανά επιστημονικό κλάδο και της γλωσσικής τους μορφής έτσι όπως εμφανίζονται σε ένα συγκεκριμένο κείμενο. Αντίστοιχα, το επίκεντρο των μεταφραστικών προσπαθειών έγκειται στην παραγωγή και συγκεκριμένα στην αναπαραγωγή σε άλλη γλώσσα εκείνου του όρου που εντοπίστηκε στο ειδικό κείμενο (Σελλά 2007, 235-6).

Συνοπτικά το μετάφρασμα ενός ειδικού – ανεξαρτήτως είδους – κειμένου θα πρέπει να πληροί μεταξύ άλλων τις εξής πολύ σημαντικές προϋποθέσεις: Να είναι σαφές ως προς την ορολογία και συμβατό στη χρήση ορολογία και κοινής γλώσσας (Μπατσαλιά-Κόντη 1992, 96).

4 Η μετάφραση των οικονομικών κειμένων και της αντίστοιχης ορολογίας

Σύμφωνα με τις ήδη διατυπωθείσες απόψεις, η ελληνική και η λατινική έχουν επηρεάσει τις ειδικές γλώσσες πολλών επιστημών (ιατρική, βιολογία, νομική κλπ.), αλλά η οικονομική γλώσσα από την αρχή σχεδόν της ιστορίας της εκφράστηκε μέσω των διάφορων εθνικών γλωσσών. Ο λόγος ήταν ότι καθώς διαμορφώνονταν τα εθνικά κράτη και η λατινική έπαψε να αποτελεί τη γλώσσα της κρατικής εξουσίας, η τάξη των εμπόρων και των τραπεζιτών έπρεπε να χρησιμοποιεί μια γλώσσα άμεσα κατανοητή από το σύνολο σχεδόν του πληθυσμού για ευνόητους λόγους (Κελάνδριας 2007, 47-52).

Η αγγλική οικονομική γλώσσα επηρεάστηκε ανά τους αιώνες από όλες τις γλώσσες που χρησιμοποιήθηκαν κατά καιρούς στα βρετανικά νησιά, δηλαδή την κελτική, τη λατινική και έμμεσα την ελληνική, τις διάφορες γερμανικές και σκανδιναβικές και, τέλος, τη γαλλική. Σε κάθε περίπτωση πάντως, δεν θα ήταν δυνατόν να υπάρξει παραγωγή οικονομικών όρων αν δεν υπήρχε παράλληλα παραγωγή νέας γνώσης, νέων μεθόδων και διαδικασιών που να χρειάζονται περιγραφή και κατονομασία (Κελάνδριας 2007, 52-53).

Η παρούσα έρευνα σκοπό έχει να εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο η αγγλική γλώσσα επηρεάζει τη μεταφορά της οικονομικής ορολογίας προς την ελληνική, αλλά και να διερευνήσει αν και κατά πόσο η σχέση αυτή είναι αμφίδρομη. Για το σκοπό αυτό,

ακολουθήθηκε η μέθοδος της συλλογής ορολογίας από σώμα κειμένου, το οποίο ανήκει στην κατηγορία των συγκρίσιμων σωμάτων κειμένων, καθώς αποτελείται από κείμενα σε μια πρωτότυπη γλώσσα Α' (στην προκειμένη περίπτωση την αγγλική) και από κείμενα σε μια πρωτότυπη γλώσσα Β' (την ελληνική), προκειμένου να λάβει χώρα η σχετική επεξεργασία, να εξαχθεί αρχικά η ορολογία από τα κείμενα στην αγγλική γλώσσα και έπειτα να ανευρεθούν οι κατάλληλες αποδόσεις των όρων στην ελληνική. Το συγκεκριμένο σώμα κειμένων αποτελείται από κείμενα σε γραπτό λόγο και προέρχονται από το γνωστικό πεδίο των Οικονομικών επιστημών. Προκειμένου δε να εξαχθούν πιο αξιόπιστα συμπεράσματα, ενσωματώθηκαν ολόκληρα τα κείμενα και όχι μόνο κάποια αποσπάσματά τους. Για το λόγο αυτό, επιλέχθηκαν 5 επιστημονικά συγγράμματα στην αγγλική γλώσσα και 7 στην ελληνική. Ενδεικτικά, μπορεί να αναφερθεί ότι συνολικά τα δύο αυτά σώματα κειμένων αποτελούνται από 4500 σελίδες περίπου. Επιπροσθέτως, χρησιμοποιήθηκαν αντίστοιχα λεξικά οικονομικών όρων στην ελληνική και την αγγλική γλώσσα τόσο σε έντυπη μορφή, όσο και σε διαδικτυακή. Η έρευνά μας επεκτάθηκε ομοίως στις ιστοσελίδες των βρετανικών τραπεζών HSBC και Royal Bank of Scotland (RBS), αλλά και της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος (ΕΤΕ) και της Eurobank για την ελληνική γλώσσα, αλλά και σε οικονομικές εφημερίδες και σχετικά ένθετα. Επιπλέον, πρέπει να τονιστεί ότι τα κείμενα αυτά στο σύνολό τους ανήκουν στο είδος κειμένων που περιέχουν ειδικές πληροφορίες, δηλαδή στα πραγματολογικά-τεχνικά κείμενα.

Οι όροι που συλλέχθηκαν καλύπτουν όλο το φάσμα των μεθόδων και τρόπων δημιουργίας και καθιέρωσης ορολογίας: έτσι, θα συναντήσουμε όρους ελληνικής-λατινικής προέλευσης, διεθνισμούς, συμφύματα και συγκράσεις λέξεων, συντομογραφίες, αρκτικόλεξα / ακρωνύμια, σύνθετες λέξεις κλπ. Στην αγγλική γλώσσα καταλογογραφήθηκαν πάνω από 1000 όροι, ενώ στην ελληνική γλώσσα ελαφρώς λιγότεροι, πράγμα το οποίο σημαίνει είτε ότι η ελληνική οικονομική γλώσσα ακολουθεί τις εξελίξεις από κάποια μικρή απόσταση, είτε ότι οι οικονομικές ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας είναι λίγο έως πολύ διαφορετικές. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονίσουμε ότι αυτή η απόσταση μπορεί να εξαρτάται και από διάφορες διεθνείς συγκυρίες και τον αντίκτυπό τους στην ελληνική κοινωνία και οικονομία. Έτσι, π.χ. η τρέχουσα παγκόσμια οικονομική κρίση που μετά από εξαιρετικά σύντομο χρονικό διάστημα επηρέασε και τη χώρα μας σε πρακτικό επίπεδο, είχε τον άμεσο αντίκτυπό της και στα ελληνικά οικονομικά κείμενα, ιδίως αυτά που δημοσιεύονταν σε ελληνικές οικονομικές εφημερίδες και ένθετα πολιτικών εφημερίδων, καθώς στη συντριπτική τους πλειοψηφία αποτελούσαν μεταφράσεις αντίστοιχων άρθρων δημοσιευμένων στις χώρες που είχε ήδη εκδηλωθεί η κρίση.

Σε μερικές περιπτώσεις για έναν ελληνικό όρο αντιστοιχούν δύο αγγλικοί, ένας για τα βρετανικά αγγλικά και ένας για τα αμερικάνικα αγγλικά π.χ. «μετοχή» και «share» ή «stock» αντίστοιχα. Ομοίως, ο ελληνικός όρος «Υπουργός Οικονομικών» απαντάται ως «Chancellor of the Exchequer» στα βρετανικά αγγλικά και ως «Secretary of the Treasury» στα αμερικάνικα αγγλικά. Χαρακτηριστική επίσης περίπτωση αποτελούν οι αγγλικοί εκείνοι όροι που αν και έχουν μεταφραστεί στην ελληνική γλώσσα, εν τούτοις προτιμάται η χρήση τους στην αγγλική: στην περίπτωση του έρευνάς μας εντοπίστηκαν οι όροι «marketing» και «leasing» οι οποίοι τις περισσότερες φορές χρησιμοποιούνται αμετάφραστοι ή μεταγεγραμμένοι π.χ. «μάρκετινγκ», «λήζινγκ» (πρβλ. και Κελάνδριας 2007, 93). Εντύπωση προκαλεί π.χ. ο όρος «ATM» (Automatic Teller Machine) ο οποίος, αν και έχει μεταφραστεί στην ελληνική γλώσσα ως «Αυτόματο Ταμειακό Μηχάνημα», στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων χρησιμοποιείται αμετάφραστος, συμπαρασύροντας όμως και τη σύνταξη του ελληνικού κειμένου π.χ. «...το ATM μηχάνημα...». Πολλοί από τους αγγλικούς όρους π.χ. «REPOS» παραμένουν όχι μόνο αμετάφραστοι, αλλά και ενίοτε μεταγράφονται στην ελληνική ως «Ρέπος». Παρατηρήθηκαν επίσης αρκετές περιπτώσεις συντομογραφίας όρων και αρκτικόλεξων / ακρωνυμίων και για την αγγλική και για την ελληνική γλώσσα αντίστοιχα. Επίσης κατέστη εμφανές ότι το φαινόμενο των σύνθετων λέξεων με παύλα στην αγγλική γλώσσα είναι αρκετά έως πολύ συχνότερο από αυτό των απλών σύνθετων λέξεων, αφού εντοπίστηκαν αρκετές τέτοιες περιπτώσεις σύνθετων λέξεων αποτελούμενες από αυτόνομα λεξήματα (π.χ. «non-cumulative») αντί περιπτώσεων κλασικών σύνθετων λέξεων (π.χ. «cardholder»).

Σε κάθε περίπτωση πάντως, το εξαγόμενο συμπέρασμα είναι ότι η αγγλική οικονομική γλώσσα ελάχιστη επιρροή δέχτηκε από την ελληνική γλώσσα, αν εξαιρέσει κανείς τη λέξη «οικονομία» ή αλλιώς «economy» στην αγγλική και τα παράγωγά της (π.χ. «economic»), καθώς και τα διάφορα συμφύματα που συναντώνται κυρίως σε σύνθετες λέξεις της αγγλικής οικονομικής γλώσσας (π.χ. «macroeconomics», «telebanking»). Αντίστοιχα, παρατηρείται μια ολόενα και αυξανόμενη τάση όχι μόνο να χρησιμοποιούνται οι αγγλικοί όροι αμετάφραστοι ή μεταγεγραμμένοι, αλλά και να μεταβάλλεται συχνά η γραμματική και η σύνταξη της ελληνικής γλώσσας προς περισσότερο αγγλοπρεπείς τύπους κατά τη μετάφραση οικονομικών κειμένων.

Εφόσον η παραγωγή νέας γνώσης άρα και ορολογίας στην ελληνική γλώσσα είναι αρκετά δύσκολη, κρίνεται απαραίτητη η ενδελεχής επισκόπηση, η ανάλυση και η κατάλληλη σημασιοδότηση της νέας ορολογίας έτσι ώστε να κατανοούνται πλήρως οι όροι που ανακύπτουν διαρκώς. Συμπληρωματικά, θα πρέπει οι μεταφραστές να εμμένουν

τουλάχιστον στη σωστή χρήση των γραμματικών και συντακτικών κανόνων της ελληνικής γλώσσας, αλλά και αν είναι δυνατόν να προσπαθήσουν να διορθώσουν τα κακώς κείμενα του παρελθόντος (βλ. «το ATM μηχάνημα»). Στην πραγματικότητα βέβαια, αυτά αποτελούν ευσεβείς πόθους των μεταφραστών, καθώς με το συνεχώς αυξανόμενο ρυθμό παραγωγής γνώσης και δημιουργίας ορολογίας τα περιθώρια τέτοιων διορθωτικών κινήσεων είναι υπερβολικά στενά. Η δημιουργία ενός ανεξάρτητου σώματος ή φορέα σε εθνικό επίπεδο επιφορτισμένου με το καθήκον της παραγωγής και διάχυσης των αναγκαίων τροποποιήσεων-προτάσεων σε πανεπιστημιακά τμήματα έως και μεταφραστικά γραφεία ή υπηρεσίες θα μπορούσε να αποτελέσει την κατάλληλη απάντηση στο διαρκώς ογκούμενο πρόβλημα των πρακτικών μετάφρασης στην ελληνική γλώσσα.

5 Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Cabré, T. *Terminology: Theory, Methods and Applications*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1999.
- de Beaugrand, R. "International Terminology: Prospects for a new agenda" [in] J. Draskau & H. Picht (eds.), *Terminology Science and Terminology Planning (Theoretical issues of terminology science)*, Vienna: International Network for Terminology, 1992.
- Draskau, J. (ed.), *Selected readings in Russian terminology research*, Vienna: International Network for Terminology, 1993.
- Grinev, S. "The perspectives of Terminology theory: a quest for regularities" [in] J. Draskau (ed.) *Selected readings in Russian terminology research*, Vienna: International Network for Terminology, 1993.
- Graddol, D. *The future of English?*, London: The English Council, 2000.
- Kichigina, G. "The ways of penetration of Greek-Latin elements into English microbiology terminology" [in] G. Budin (ed.), *Multilingualism in specialist communication (Proceedings of the 10th European LSP Symposium, Vienna, 29 Aug. – 1 Sept., 1995 vol. 2)*, Vienna: International Network for Terminology, 1995.
- Leicik, V. "Modern trends in the internationalization of terms" [in] J. Draskau & H. Picht (eds.), *Terminology Science and Terminology Planning (Theoretical issues of terminology science)*, Vienna: International Network for Terminology, 1992.
- Lexicon of Money, Banking and Finance*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταφυλίδη.
- Rey, A. *Essays on Terminology*, Benjamin Publishing Company: Amsterdam / Philadelphia, 1995.
- Sager, J. *A Practical Course in Terminology Processing*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1990.
- Sinclair, J. *Corpus, Concordance, Collocation*, Hong Kong: Oxford University Press, 1995.
- Sonneveld, H. & Loening, K. (eds.). *Terminology, Applications in interdisciplinary communication*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1993.

Ελληνική

Αγγλοελληνικό & Ελληνοαγγλικό λεξικό Οικονομικών και Εμπορικών Όρων. Αθήνα: Εκδόσεις Μ. Σιδέρη.

Επιστημονική Επετηρίδα του ΤΞΓΜΔ 1999 – 2003, Κέρκυρα: 2004.

Κελάνδριας, Π. (επιμ.) 20 Χρόνια Τ.Ξ.Γ.Μ.Δ. – Επετειακός Τόμος, Αθήνα: Δίαυλος, 2007.

---. Η Μετάφραση των οικονομικών Κειμένων. Αθήνα: Δίαυλος 2007.

Μαγουλάς, Γ. Αγγλική οικονομική ορολογία. Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 1992.

Μπατσαλιά-Κόντη, Φ. «Θεωρητική Προσέγγιση και Προτάσεις Επίλυσης Προβλημάτων κατά τη Μετάφραση Εξειδικευμένων Κειμένων», [στο] *Τυποποίηση Ορολογίας. Πρακτικά διήμερου Ορολογίας*. Αθήνα: Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, 1992.

Παπαβασιλείου, Π. «Η τεχνική μετάφραση στη σύγχρονη πραγματικότητα. Μια διεπιστημονική προσέγγιση» [στο] *Επιστημονική Επετηρίδα του ΤΞΓΜΔ 1999 – 2003*, Κέρκυρα: 2004.

Παπαρίζος, Χ. *Η Ελληνική Γλώσσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη, 1997.

Παριανού, Α. «Διαπολιτισμική ειδική επικοινωνία» [στο] *Επιστημονική Επετηρίδα του ΤΞΓΜΔ 1999 – 2003*, Κέρκυρα: 2004.

---. "Globalization and Translation: The challenge for lesser languages" [στο] Κελάνδριας, Π. (επιμ.) 20 Χρόνια Τ.Ξ.Γ.Μ.Δ. – Επετειακός Τόμος, Αθήνα: Δίαυλος, 2007.

Σελλά, Ε. «Εκπαίδευση και κατάρτιση των μεταφραστών στην Ορολογία» [στο] 20 Χρόνια Τ.Ξ.Γ.Μ.Δ. – Επετειακός Τόμος, Αθήνα: Δίαυλος, 2007.

Τυποποίηση Ορολογίας. Πρακτικά διήμερου Ορολογίας. Αθήνα: Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, 1992.

Χριστίδης, Α. (επιμ.) «Ισχυρές» και «ασθενείς» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού τ.1, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, 1997.

---. (επιμ.) «Ισχυρές» και «ασθενείς» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού τ.2, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, 1997.

Θάνος Μεντζελόπουλος

Καθηγητής Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Ε.Κ.Π.Α.

Κάτοχος Μεταπτυχιακού Τίτλου Εξειδίκευσης από το Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιόνιου Πανεπιστημίου

Υποψήφιος Διδάκτωρ στο ως άνω Τμήμα

Δ/ση: Αίγιο: Αγ. Αθανασίου 59 – 25100
Κέρκυρα: Θεοφ. Φρονίμου 2 – 49100